

En vägledning för tillsyn på export av blybatterier

Den här tillsynsvägledningen riktar sig till dig som utövar tillsyn på verksamheter som hanterar blybatterier. Även vid tillsyn på avfallstransporter i hamn eller vid gränsövergång kan vägledningen användas. Uttjänta blybatterier är eftertraktade på grund av dess innehåll av bly, vilket ger inkomster när det säljs till återvinnings- och metallindustrin. Detta har även lett till att blybatterier ibland transporteras olagligt ut ur Sverige. Detta kan leda till skador på människors hälsa eller miljön då hanteringen ofta är olämplig ur miljösynpunkt. Vägledningen är tänkt som ett stöd vid tillsyn för handläggare och inspektörer vid svenska myndigheter.



Foto: Chief Inspectorate of Environmental Protection, Polen

Innehåll

INNEHÅLL	2
INLEDNING	3
AVFALL ELLER BEGAGNAT BLYBATTERI?	4
INSAMLINGSSYSTEMET FÖR BLYBATTERIER	6
VAD GÄLLER VID TRANSPORT AV AVFALL UT UR SVERIGE?	7
Vad är en olaglig gränsöverskridande avfallstransport?	7
TIPS FÖR TILLSYN PÅ ANLÄGGNINGAR	9
Viktiga bestämmelser i avfallsförordningen	9
EXEMPEL PÅ FRÅGOR SOM INSPEKTÖREN KAN STÄLLA TILL VERKSAMHETSUTÖVAREN	11
MER INFORMATION	13

Inledning

Under senare år har det vid tillsyn, både i Sverige och utomlands, visat sig att blybatterier transporteras olagligt ut ur Sverige. Mottagarland för dessa transporter har ofta varit de baltiska staterna. Troligen transporteras blybatterier olagligt även till andra länder såsom exempelvis länder i mellanöstern.

Vi vet inte var de blybatterier som transporteras olagligt ut ur Sverige härstammar ifrån. En möjlighet är att de samlas upp från källor där blybatterier hanteras, exempelvis bilverkstäder, återvinningscentraler och bensinstationer.

Den här vägledningen tar upp vad du som inspektör bör tänka på när du utövar tillsyn på verksamheter som hanterar uttjänta blybatterier. Även vid tillsyn i hamn eller vid gränsövergång kan vägledningen användas.

Blybatterier finns som:

- **bil- och motorcykelbatterier**
- **truckbatterier**
- **Batterier i solaranläggningar (solceller)**
- **UPS-batterier (används vid avbrottsfri kraft för bl.a. IT-system)**
- **Så kallade fritidsbatterier och marinbatterier**

Avfall eller begagnat blybatteri?

Vid tillsyn av hantering av blybatterier är det viktigt att avgöra om batteriet är att betrakta som ett avfall eller inte. Reglerna för transport av blybatterier skiljer sig åt beroende på om batterierna räknas som avfall eller ej.

Om batterierna lämnats in på en återvinningscentral eller annat insamlingsställe som exempelvis ett försäljningsställe betraktas de alltid som avfall.

Om någon vill transportera ut blybatterier ut ur Sverige som en begagnad vara måste kunna visa att batterierna inte klassas som avfall. Exportören måste därför kunna uppvisa följande:

- Det måste finnas ett kvitto på försäljning eller överlåtelse av produkten där det framgår att den fungerar och ska återanvändas. Med återanvändning menas att den ska användas till det den ursprungligen är avsedd för.
- Det ska finnas ett bevis på att varan testats. Testet kan exportören göra själv och går i princip ut på att funktionen på produkten kontrolleras. Resultatet av testet ska därefter dokumenteras. Dokumentet ska slutligen fästas på produkten.
- Det ska finnas ett intyg från exportören att ingenting i försändelsen som transporteras iväg klassas som avfall.
- Vid transport ska produkterna vara ordentligt paketerade för att de ska skyddas under transporten samt vid i- och urlastning.

Batterierna måste vara i bra skick och fungera. Det innebär bland annat att

- alla lock ska vara på plats
- batteriet får inte ha några sprickor eller visa tecken på läckage
- batteriet inte är för gammalt. Normal livslängd är cirka 5 år
- polerna är skyddade med plastlock under transporten.

Om blybatterierna betraktas som ett avfall gäller EG-förordning 1013/2006 om transport av avfall (avfallstransportförordningen).



Lock saknas.

Foto: Chief Inspectorate of Environmental Protection, Polen



Batteri från år 2000.

Foto: Chief Inspectorate of Environmental Protection, Polen

Insamlingssystemet för blybatterier

Batterier kan innehålla ämnen som påverkar vår miljö negativt. Därför är det viktigt att alla batterier samlas in. Sedan den 1 januari 2009 är det producentansvar på batterier i Sverige. Det innebär att producenten ska ta ansvar för att alla batterier som säljs samlas in och återvinns.

Vem är producent?

- den som tillverkar och säljer eller överlåter batterier i Sverige
- den som importerar och säljer eller överlåter batterier i Sverige.

En batteriproducent är skyldig att ta hand om batterier som blir avfall genom att se till att det finns lämpliga insamlingsystem enligt förordningen om producentansvar för batterier. En producent ska även se till att batterierna transporteras till en återvinnare och där tas om hand enligt kraven i förordningen.

Kriterier för när ett insamlingsystem anses som lämpligt anges i 19 § förordningen om producentansvar för batterier. Oavsett vilken typ av batterier som säljs ska producenten leva upp till kriterierna. Däremot finns det skillnader i hur kraven i förordningen tolkas beroende på vilken typ av batteri producenten tillhandahåller: industri- eller bilbatteri.

För bilbatterier bygger systemet på att alla som säljer bilbatterier är skyldiga att utan kostnad ta emot uttjänta blybatterier.

Industriebatterier är batterier som utformats enbart för professionell användning. För industriebatterier är det tillräckligt att producenten är beredd att ta emot batterierna när de är uttjänta. Det krävs alltså inte att samlingsplatserna är spridda i hela landet på samma sätt som för bilbatterier och bärbara batterier



Insamlingsplats. Foto: Naturvårdsverket

Vad gäller vid transport av avfall ut ur Sverige?

Gränsöverskridande avfallstransporter regleras i EG-förordning 1013/2006 om transport av avfall (avfallstransportförordningen). Uttjänta blybatterier betraktas som farligt avfall. Farligt avfall får inte transporteras ut ur Sverige till land utanför EU eller till land som inte är medlem i OECD.

Ska blybatterier transporteras som avfall för återvinning i annat land inom EU eller OECD krävs att exportören gör en anmälan till berörda myndigheter i avsändar-, transit-, samt mottagarland. Innan transporterna får påbörjas ska samtliga berörda myndigheter ha godkänt anmälan. I Sverige är det Naturvårdsverket som handlägger och prövar anmälningar om gränsöverskridande avfallstransport.

Mer om gränsöverskridande avfallstransporter kan du läsa om på Naturvårdsverkets webb: www.naturvardsverket.se/inutavfall

Vad är en olaglig gränsöverskridande avfallstransport?

Vad som är olagligt regleras i avfallstransportförordningen samt 29 kapitlet miljöbalken.

Följande transporter av uttjänta blybatterier som betraktas som avfall ska anses vara olagliga:

- En transport som innehåller uttjänta blybatterier som utförs utan att den anmäls och fått godkännande från samtliga behöriga myndigheter i enlighet med avfallstransportförordningen ska anses vara olaglig.
- En transport som bryter mot exportförbudet av avfall för bortskaffande ska anses vara olaglig. Transport av avfall för bortskaffande (t.ex. deponering) får bara ske mellan länder inom EU eller EFTA.
- En transport som bryter mot exportförbudet av avfall för återvinning till länder som inte är medlemmar i EFTA, EU eller OECD ska anses vara olaglig. Enligt förbudet i artikel 36 får man inte exportera:
 - farligt avfall.
 - olistat avfall (den typ av avfall som inte motsvaras av någon kod i bilagorna III-V till avfallstransportförordningen),
 - blandningar av farligt avfall och blandningar av farligt avfall och icke-farligt avfall,
 - avfall för import som mottagarlandet förbjudit,
 - avfall som mottagarlandet anmält som farligt enligt Baselkonventionen,
 - avfall som den behöriga avsändarmyndigheten (till exempel Naturvårdsverket) har anledning att tro inte kommer att hanteras på ett miljömässigt korrekt sätt i det berörda mottagarlandet.



En olaglig transport av blybatterier från Sverige stoppat i Litauen.
Foto: Environment Protection Agency, Lithuania

Tips för tillsyn på anläggningar

De blybatterier som transporteras ut ur Sverige olagligt kommer från början från någon verksamhet i Sverige där avfallet uppstår. Blybatterierna kan även komma från de insamlingsställen som finns för uttjänta blybatterier, exempelvis bensinstationer och andra försäljningsställen.

Anläggningar som kan vara aktuella att bedriva tillsyn på kan därför vara:

- bilverkstäder
- bilskrotningsanläggningar
- lastbilscentraler/åkerier
- IT- och telekommunikationsbranschen
- bensinstationer
- stormarknader som säljer blybatterier
- kommunala återvinningscentraler.

Bristande hantering kan innebära att de uttjänta blybatterier som hanteras på dessa verksamheter inte lämnas till godkända återvinningsanläggningar. Istället blir det ett ”läckage” till en vidare hantering som inte är godkänd. Det kan leda till att blybatterierna transporteras olagligt ut ur Sverige. Riskerna för det är stora då blybatterier ofta förvaras lättåtkomligt för allmänheten. Exempelvis i olåsta behållare vid bensinstationer finns det risk för stölder.

En tillsynsmyndighet har möjlighet att kontrollera hur mycket avfall i form av blybatterier som uppstår i verksamheten. Det kan vara batterier som uppstår som en del av verksamheten eller genom att ett försäljningsställe tar emot förbrukade blybatterier. Vidare kan man kontrollera hur blybatterierna hanteras och förvaras på verksamheten samt vem som transporterar iväg batterierna och vem de skickas till.

Viktiga bestämmelser i avfallsförordningen

I 54-56 §§ avfallsförordningen ställs krav att verksamhetsutövaren ska föra anteckningar över sin avfallshantering.

54 § Den som bedriver en verksamhet med återvinning eller bortskaffande som är tillstånds- eller anmälningspliktig enligt förordningen ([1998:899](#)) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska för varje slag av avfall som hanteras i verksamheten föra anteckningar om

1. varifrån avfallet kommer,
2. de metoder för återvinning eller bortskaffande som används,
3. den mängd avfall som återvinns eller bortskaffas årligen, och
4. vart avfallet lämnas när det återvinns eller bortskaffas.

Anteckningarna ska bevaras i minst tre år.

55 § Den som bedriver en yrkesmässig verksamhet där farligt avfall uppkommer ska för varje slag av farligt avfall föra anteckningar om

1. den mängd avfall som uppkommer årligen, och
2. vart avfallet transporteras.

Anteckningarna ska bevaras i minst tre år.

56 § Den som samlar in farligt avfall och är anmälningspliktig enligt 46 § ska för varje slag av farligt avfall föra anteckningar om

1. varifrån avfallet kommer,
2. hur ofta insamling sker, och
3. den mängd som samlas in årligen.

Anteckningarna ska bevaras i minst tre år.

Om avfall lämnas till någon annan för transport eller annan hantering krävs, enligt 53 § avfallsförordningen, att den som ska hantera avfallet har gjort den anmälan eller har det tillstånd som krävs för hanteringen och att den som lämnar över avfallet har kontrollerat detta.

53 § För att få lämna avfall som uppkommit i en yrkesmässig verksamhet till någon annan för transport eller annan hantering krävs att

1. den som ska hantera avfallet har gjort den anmälan eller har det tillstånd som krävs för hanteringen, och
2. den som lämnar avfallet har kontrollerat att kravet i 1 är uppfyllt.

Första stycket 2 gäller inte för avfall som lämnas till kommunen eller den som kommunen har anlitat.

Vid transport av farligt avfall ska ett transportdokument upprättas. Vid en avfalls-transport där man är skyldig att upprätta ett transportdokument ska transportören ses som mottagare när avfallet överlämnas av avfallslämnaren till transportören. När sedan transportören (=mottagaren) kommer till avfallsanläggningen så övergår denne till att bli lämnare och avfallsanläggningen blir mottagare.

60 § När farligt avfall lämnas till en ny innehavare för att transporteras inom Sverige ska den som lämnar avfallet (lämnaren) och den som tar emot avfallet (mottagaren) se till att det finns ett transportdokument.

Transportdokumentet ska innehålla uppgifter om avfallsslag och avfallsmängd samt vem som är lämnare och vem som är mottagare.

Transportdokumentet ska vara undertecknat av lämnaren. Om transportdokumentet är elektroniskt, ska undertecknandet ske med lämnarens elektroniska signatur.

Exempel på frågor som inspektören kan ställa till verksamhetsutövaren

1. Uppstår avfall i form av blybatterier som en del i verksamheten?

2. Säljer verksamheten nya blybatterier?

Om verksamheten säljer blybatterier är de även skyldiga att ta emot förbrukade blybatterier. Då bör svaret på fråga tre vara ett ja.

3. Tar verksamheten emot uttjänta blybatterier från allmänheten eller företag (d.v.s. är det ett insamlingsställe för blybatterier)?

Om ja på fråga ett eller tre:

- Vilka olika sorters blybatterier uppstår eller tas emot?
- I vilka mängder?
- Förs anteckningar enligt 54-56 §§ avfallsförordningen?
- Vilka rutiner har verksamhetsutövaren för att uppfylla antecknings-skyldigheten i 54-56 §§ avfallsförordningen? (gäller anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter)

4. Vem anlitas för borttransport av blybatterierna?

- Kontrolleras, enligt 53 § avfallsförordningen, att den som tar emot avfallet för transport har gjort anmälan eller har det tillstånd som krävs för att transportera avfall.
- Upprättas transportdokument enligt 60 § avfallsförordningen?

5. Vart transporteras blybatterierna?

- Förs anteckningar enligt 54-56 §§ avfallsförordningen?
- Finns bekräftelse att blybatterierna tagits emot av mottagaren? (t.ex. en faktura).

6. Hur sker förvaringen av blybatterierna?

- Förvaras blybatterierna i syrafasta behållare?
- Förvaras blybatterierna oåtkomligt för allmänheten och andra obehöriga?

7. Har verksamheten varit utsatt för stöld av blybatterier?

om ja:

- När skedde stölden?
- Sker det ofta?
- Mängd?
- Skulle verksamhetsutövaren märka om det blybatterier stals?
- Vilka åtgärder har vidtagits för att förhindra stöld?

8. Transporteras/exporteras blybatterier ut ur Sverige?

om ja:

- Vem är ansvarig för exporten?
- Vilka mängder transporteras?
- Vem utför transporten?
- Till vilket land?
- Till vilken anläggning?
- Har anmälan om gränsöverskridande avfallstransport gjorts till Naturvårdsverket?

Mer information

Mer om gränsöverskridande avfallstransporter kan du läsa på Naturvårdsverkets webb:

www.naturvardsverket.se/inutavfall

Mer om producentansvaret för blybatterier kan du läsa om på EE- och batteriregistrert:

<http://eeb.naturvardsverket.se/>

BlyBatteriRetur är ett insamlingssystem för producenter av blybatterier:

www.blybatteriretur.se